

Inför Distingsmarknaden den 31 januari 1944. Fru Johansson gör i ordning sina varor dagen före den väntade rusningen. Upplandsmuseets bildarkiv.

Distingsmarknaden vid 1900-talets början

BIRGER THISNER

Om man skall vara historiskt korrekt, så skall man hävda att Distingsmarknaden i ett tidigare skede ägde rum i Gamla Uppsala. Är man praktiskt lagd så kan man fråga sig: Hur gick det till där då? För det första kan man ju erinra sig hur man resonerade när domkyrkan skulle flyttas. Jo, platsen låg kommunikationsmässigt illa till och var dessutom ful. Och var fanns isen som man höll marknad på? Vid Storvad? Men det var ganska långt dit från bycentrum sett. I Uppsala däremot, där låg isen fin och jämn vid Fyristorg och en bit neråt, i fyra hundra år, och många vägar ledde dit!

Jag är så gammal så att jag faktiskt har varit med om när marknaden ännu försiggick efter urgamla traditioner och det var snö på vintern och man åkte släde efter häst. Ungefär 1917–1918 fick jag följa med min far till Distingsmarknaden i Uppsala. Jag låg nerkrupen i släden under en stor fårskinnsfäll. Jag tittade upp då och då för att se hur långt

det var kvar. Vi hade åkt hemifrån i femtaget och det var kolmörkt och kallt. Hästen Grälle sprang och den stora klockan pinglade och förkunnade vem som var i antågande. Alla bönder hade reda på varandra och kände till klockklangen på hästarnas klockor. Vid halvsjutaget hade vi kommit till Kvarnbo och där anslöt sig bönderna från Vänge och Läby. Ja, ännu längre bort kom dom ifrån. Dom kunde komma från Järlåsa och Heby. Sedan var det släde i släde så långt man kunde se och det var till Rickomberga. Vägen var svart av slädar och hästar och det luktade svettig häst och hö, för en säck hö låg i varenda släde.

Köerna var lika långa på alla vägar: På Börjevägen, Gävlevägen, Stockholmsvägen och Vaksala backe. Alla skulle in till sina "bondkvarter". Det var som när bin skulle in i kupan från sin flusterbräda. Men konstigt nog så gick det och alla kom in på "gårdarna" som de större handlarna höll med. Hade man tur

Samer som besöker Distingsmarknaden i Uppsala. 1900-talets början. Upplandsmuseet bildarkiv.

kunde man få in hästen i ett stall, men annars fick man binda den i släden och lägga fårskinnsfällan över ryggen och sedan fick den äta hö ur släden. Därefter fick jag följa med min far ut på stan för han hade ju en del som skulle uträttas. Artig och väluppfostrad gosse som man var så tog jag av mig mössan och hälsade på alla jag mötte men till sist sade min far att i stan hälsar man inte på varandra. Det var min första lärdom om hur man skulle bete sig när man hade kommit ut "i stora världen".

Vi hade "bondkvarter" hos Pettersson och Karlsson på Svartbäcksgatan 19. Därifrån var det inte långt till Wolhrats Järnhandel och dit hade varenda bonde

ärende. Vi köpte hästskor, rundjärn, plattjärn och en ladugårdsskyffel och gick tillbaka till släden med det. På Wolhratska bakgården stod lapparna och sålde renskinn, renkött och ripor. Jag blev fascinerad av deras klädedräkt och övriga utrustning. Senare i livet har jag fått veta att trots stadens olika byggnadskeden så har dom funnits på samma ställe sedan forntiden.

Skinnhandeln på Fyris torg har också haft samma ställe att hålla sig på "sedan forntiden". I min barndom var här "full rulle" på skinnhandeln. Här gick jägare från norra Uppland med stora skinnknippor över ryggen och här gick bönder, drängar och bondsöner från när-

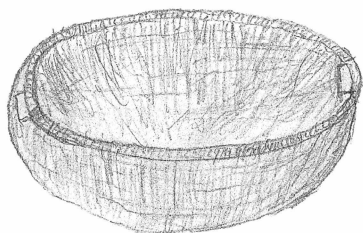
Skinnhandel på Distingsmarknaden den 8 februari 1950. Upplandsmuseets bildarkiv.

liggande socknar med lite mindre knippor över axeln. Rävsinn var det som dominerade. Annars var det också gott om ekorrskinn, lite grävlingssinn och som det finaste fanns det också lite mårdsinn. På torget gick de fram och tillbaka och prövade spekulanterna och försökte fundera ut hur prisläget var. Likadant gjorde uppköparna. De sonderade marknaden och gjorde en psykologisk analys av varje säljare för att senare gå till attack. Jag tror att skinnhandeln har gått till på detta vis i alla tider på Distingsmarknaden i Uppsala.

Arbetslönerna var ju mycket låga men för den raska yngling som lyckades skjuta en räv och sedan lyckligen få skin-

net av den, så var hans lycka gjord. Han fick en 90–100 kronor för det och kunde köpa en kostym.

Var och en borde väl ha matsäck med sig. För den som inte hade det och inte hade råd att gå på restaurang så fanns det billigare alternativ. Närmare bestämt så var det hos "Gumman vid ån". Hon hade sitt näringsställe på den plats där saluhallens fiskaffär senare låg. Det var ett enkelt träskjul med ett stort långbord och med sittplatser som bestod av träbockar med en plank på. Där var det fullt av folk och varmt och dimmigt av vattenånga, för det var kallt ute och för var gång som dörren öppnades kom en vit sky in. Där serverades kaffe, choklad

Teckning av författaren.

Bosskorg.

och varm mjölk samt mjuka vita brödkakor med smör på. Som pålägg kunde man få ost eller falukorv. Allt till priser som en ekonomiskt sinnad bonde med barn kunde betala. För barnet var som att komma till himmelen. Det var marknadens höjdpunkt. Sådana enkla bodar med sin enkla servering har sannolikt funnits på marknaderna sedan grå forntid. Marknadslivet har säkerligen varit likadant i Uppsala genom århundraden ända in på 1920-talet. Det var bara spårvagnen som störde idyllen och i någon mån Ångvarns gamla Tidaholmare som gick till vattenkvarnen.

Men vi måste vidare ut på stan för att ta del av affärlivet. Vi har varit på "Hästbacken" och hört på hästpriser och likadant på "Kobacken" och "Gristorget". Vidare så måste vi se vad som fanns på Vaksala tog. Där fanns laggkärl av många slag. Det var stora byckar, träämbar, träbyttor och andra nyttiga saker, bland annat "bosskorgar" varav vi köpte en.

De hade börjat skymma och det var dags för hemfärd. Vi drog oss alltså åt bondkvarteret till. Handlaren höll inte

gård och stallplats som en välgärning åt frusna bönder som kom till stan. Nej, dom skulle handla av honom också och det gjorde vi. Vi drog fram släden till lastkajen och bodbiträdet lastade i en silltunna, en strömmingsfjärding och en sockertopp. Och in ifrån affären kom också en stor kartong med kaffe, jäst och andra hushållsartiklar. Tyckte handlaren att det var ett rejält köp lade han i en påse med karameller i kartongen.

Ja, så skulle vi åka hem. Vi vattnade hästen som nu hade ätit upp allt hö och vi försökte komma ut bland alla slädar och bråte. Trångt blev det i släden så att jag fick ligga i bosskorgen. Det var nästan mörkt men hästen ville hem och sprang villigt. Hästen sprang och klockan klang. Sedan länge hade min mor och mina bröder gått ut på trappan för att lyssna efter klockklangen som dom så väl kände igen. Dom väntade sig något gott från vår marknadsresa.

Birger Thisner är lokalhistoriker, verksam i Veckholm och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds medaljör 1988.